

njemu nailazimo na širok spektar tema, koje se protežu od povijesti i politike do umjetnosti i tradicijske baštine, pružajući zainteresiranim čitateljima mogućnost novih spoznaja o ljudima, događajima i procesima koji su utjecali ili utječu na život ovih prostora.

Mirjan Flego

***Problemi sjevernog Jadrana*, sv. 16, Zagreb – Rijeka 2017., 140 str.**

Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti objavio je tijekom 2017. godine 16. svezak časopisa *Problemi sjevernog Jadrana*. Uredništvo časopisa čine Miroslav Bertoša kao glavni urednik, Tomislav Raukar i Petar Strčić kao članovi uredništva te Sanja Holjevac kao tajnica izdanja. Prvi dio časopisa, „Rasprave i članci“, čine četiri izvorna znanstvena rada sa sažecima na engleskom jeziku (9-102), u drugom se dijelu, „Ocjene, prikazi i osvrti“, nalazi šest naslova (105-135), dok se na samom kraju nalaze upute suradnicima.

U prvom izvornom znanstvenom radu „Crkveno ustrojstvo Rapske biskupije početkom 19. stoljeća“ (9-29) Josip Celić na temelju službenoga popisa stanovništva, ostalih različitih arhivskih vrela, tiskanih izvora te literature prikazuje crkveno stanje u Rapskoj biskupiji unutar Zadarskoga distrikta za vrijeme francuske uprave u Dalmaciji. Promatrajući kronološki kroz smjene vlasti – od mletačke, prve austrijske uprave pa do francuske vlasti – donosi podatke o biskupu rapske Crkve, članovima rapskoga Stolnog kaptola, pripadnicima svjetovnoga svećenstva i nižega katedralnog klera te muškoga i ženskoga redovništva, navodeći rapske bratovštine te karitativno-nabožne ustanove u okviru Crkve. Koristeći se kvantitativnom metodom, prikazao je i stalešku strukturu Rapske biskupije – od pripadnika plemstva i građanstva pa do pučana. Za sve pripadnike iznosi se njihovo crkveno dostojanstvo i imenovanje, položaj ili redovnički status te školovanje.

„Jezični segment hrvatskoga narodnog preporoda Istre s Kvarnerskim otocima“ (31-64) Maje Polić i Petra Strčića drugi je izvorni znanstveni rad sveska, koji problematizira pitanje jezika kao dijela hrvatskoga nacionalnog pokreta u Istarskoj markgrofoviji te njegovo intenziviranje djelovanjem

talijanske i protalijanske te hrvatske struje tijekom revolucionarne 1848. godine. Uz težnju prve da se u javnu službu i škole umjesto njemačkoga uvede talijanski jezik, odnosno druge da se u javni život uvede „ilirsko-hrvatski“ jezik autori naglašavaju presudnu ulogu biskupa Jurja Dobrile oko nakladničkih djelatnosti na hrvatskom jeziku, značajnih za zaštitu i razvoj jezika većine stanovnika Istre. Prvi javni sukobi dviju frakcija zbili su se na sjednicama Istarskoga sabora. Iako se hrvatski i slovenski zastupnici nisu usudili govoriti svojim materinskim jezikom, važan iskorak u tom ključnom razdoblju bila je zapisnička bilješka hrvatskom grafijom kastavskih mjesta Rukavac, Kućeli, Bregi i Pobri 1873., kao i rijedak primjer Antuna Spinčića, čije se prezime započelo pisati u izvornom obliku. Prvo formalno javno obraćanje hrvatskim jezikom zbilo se tek 1889., kada se, postavši potpredsjednikom Sabora, odvjetnik Ante Dukić u svom pozdravnom govoru obratio hrvatskim jezikom.

Mihovil Dabo u izvornom znanstvenom radu „Za kmetske prste: Juraj Dobrila i širenje pisane riječi“ (65-78) piše o polustoljetnom procesu otvaranja hrvatskih čitaonica u Istri, odnosno hrvatskom čitaoničkom pokretu u kontekstu nacionalne integracije. Autor naglašava vremenski neujednačenu društvenu i političku emancipaciju hrvatskoga građanstva, koja je prvo zahvatila rubne dijelove pokrajine, Kastavštinu i otoke, za razliku od sporijega odvajanja unutrašnjosti Poluotoka i zaleđa gradova na zapadnoj obali od utjecaja talijanskoga građanstva. Zahvaljujući Jurju Dobrili, pisana riječ na hrvatskom jeziku već od sredine stoljeća kroz molitvenik *Otče, budi volja tvoja!*, pastirska pisma, kalendar *Istran* i glasilo *Naša sloga*, dopirala je do slabo obrazovanoga seoskog stanovništva. To je obilježilo Dobrilino razdoblje i činilo jedan od stupova na kojima je oblikovana hrvatska nacija u Istri. U radu je naglašena i Dobrilina suradnja sa zagrebačkim Društvom svetog Jeronima kao dokaz povezanosti kulturnoga uzdizanja i integracijskoga procesa. Uz širenje broja čitaonica Istrom u desetljećima nakon Dobriline smrti, u ruralnim krajevima već je postojao čvrst temelj kao rezultat preporodne djelatnosti Jurja Dobrile.

„Umorni od života: samoubojstva u Istarskoj provinciji za talijanske uprave između dva svjetska rata“ (79-102) izvorni je znanstveni rad Milana Radoševića, temeljen na tiskanim vrelima, arhivskoj građi Državnoga arhiva u Pazinu te novinskoj građi (*Hrvatski list*, *L’Azione*, *Pučki prijatelj*, *Istarska riječ*), predstavlja i statistički raščlanjuje samoubojstva između

1924., kada je za talijanske uprave započelo njihovo službeno evidentiranje u Istri, te 1940. godine. Koristeći se komparativnom metodom autor je podatke s područja Istarske provincije uspoređivao s prosjekom Kraljevine Italije te sa susjednima Tršćanskom i Riječkom provincijom. Iz rezultata je vidljivo kako su stope samoubojstava tijekom međuratnoga razdoblja u Julijskoj krajini bile najviše na državnoj razini. Novinski članci dnevnoga lista *L'Azione* s detaljnim izvješćima o pojedinim slučajevima samoubojstava te izvještaji kvesture najiscrpniji su izvori za mogućnost donošenja zaključaka – unutar područja povijesne znanosti – o najzastupljenijim dobnim, spolnim i socijalnim skupinama Istrana među samoubojicama, kao i motivima i sredstvima počinjenja samoubojstava. Kako je to bilo u izravnoj opreci s fašističkom vizijom demografske politike te veličanja talijanskoga duha i nacije, od kraja dvadesetih godina prošloga stoljeća dolazi do promjene u medijskom fašističkom diskursu, čime vijesti o samoubojstvima postaju predmetom cenzure.

U drugom dijelu sveska, cjelini „Ocjene, prikazi i osvrti“ (105-135) nalazi se šest naslova. Nina Spicijarić Paškvan prikazala je knjigu Mirele Slukan Altić *Povijesna topografija otoka Krka. Slike vremena u zrcalu starih karata* u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli (Zagreb – Rijeka 2016.). Maja Polić se osvrnula na knjigu Slavena Bertoše *Barban i mletački Loredani: život u pokretu, ljudi i događaji*, u čijem su izdanju sudjelovali Katedra Čakavskog sabora Pazin, Općina Barban, Državni arhiv u Pazinu te Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (Pazin – Barban – Pula 2015.). Slaven Bertoša napisao je prikaz knjige Jasminke Čus-Rukonić *Utvrde creško-lošinjskog otočja od pretpovijesti do današnjeg dana* u izdanju Lošinjskoga muzeja (Mali Lošinj 2013.). *Histria. Godišnjak Istarskog povijesnog društva*, u čijem su izdavanju šestoga sveska sudjelovali Istarsko povijesno društvo, Povijesni i pomorski muzej Istre, Arheološki muzej Istre te Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (Pula 2016.), predmet je prikaza Luke Tidića. Slaven Bertoša prikazao je treći broj *Dvegrajskoga zbornika*, zbornika radova znanstvenih skupova *Crtice iz povijesti Kanfanarštine* 2014. i 2015., koji su izdale Općina Kanfanar i Udruga Dvegrajci (Kanfanar 2016.). Posljednji prilog Mateje Fumić *A more sluša pa se smije* prikaz je znanstvenoga skupa *Od mora do mora – uloga mora u svakodnevnom životu Lovrana i Lovranštine nekad i danas* održanoga 22. travnja 2017. u Lovranu.

Uz višegodišnji kontinuitet izlaženja i ovaj svezak kroz četiri izvorna znanstvena rada donosi brojne nove znanstvene spoznaje, a kroz prikaze triju knjiga, po jednoga godišnjaka i zbornika te jednoga znanstvenoga skupa iznosi rezultate istraživačkih poduhvata. Publikacija je još jedan prilog bogatom historiografskom korpusu publiciranih djela o povijesti zapadne Hrvatske.

Jasenko Zekić

***Histria archaeologica*, sv. 48/2017, Pula 2018., 207 str.**

Najnoviji broj časopisa Arheološkoga muzeja Istre *Histria archaeologica* na 207 stranica donosi četiri izvorna znanstvena članka, jedno prethodno priopćenje – *novitates*, jedan pregledni znanstveni članak i dva stručna članka. Svi su radovi dvojno recenzirani, recenzenti su iz Hrvatske i inozemstva, a njihova su imena abecednim redom navedena u impresumu.

Mia Čujkević-Plečko i Ivor Karavanić potpisuju članak „Urezani nalazi Šandalje II“ (5–20). U preglednom znanstvenom radu obrađen je materijal iz gornjopaleolitičkih slojeva Šandalje II, gdje je pronađeno osam urezanih predmeta. Autori navode da postoje različite interpretacije za urezane nalaze, a u radu je ponuđena mogućnost da se radi o predmetima sa simboličkim značenjem.

U izvornom znanstvenom članku „*Melisoco Sacrum* – dva nova natpisa iz jame Golubinčine kraj Krnice“ (21–27) Robert Matijašić i Silvana Petešić predstavljaju dva najnovija nalaza antičkih, rimskodobnih zavjetnih žrtvenika posvećenih Melisoku (*Melisocus*, *Melosocus*), jedinom dosad zabilježenom muškom božanstvu među histarskim kultovima.

Romuald Zlatunić i Aleksandra Mahić u prethodnom priopćenju „Rezultati arheoloških istraživanja na području De Villeovog uspona i nove spoznaje o rimskoj uličnoj komunikaciji, kanalizacijskom sustavu i stambenim objektima u starogradskoj jezgri Pule“ (29–54) donose pregled rezultata arheoloških istraživanja provedenih tijekom 2016. i 2017. godine. Tada su istraženi i ostaci zidanih struktura iz novijega razdoblja te aktivni austro-ugarski zidani kanal s kaskadnim šahtom, koji se vezao na rimsku kanalizaciju u Ulici Sergijevaca.